

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Eurooppa 2020 -strategia

Suomen kansallinen uudistusohjelma,
kevät 2017

Valtiovarainministeriön julkaisu – 18a/2017

Talousnäkömät

Valtiovarainministeriön julkaisuja 18a/2017

Eurooppa 2020 -strategia

Suomen kansallinen uudistusohjelma
kevät 2017

Valtiovarainministeriö

ISBN:978-952-251-850-7

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö / Tietotuki- ja julkaisuyksikkö / Pirkko Ala-Marttila

Helsinki 2017

Kuvailulehti

Julkaisija	Valtiovarainministeriö	Huhtikuu 2017	
Tekijät	Valtiovarainministeriö, kansantalousosasto		
Julkaisun nimi	Eurooppa 2020 -strategia, Suomen kansallinen uudistusohjelma, kevät 2017		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisuja 18a/2017		
Diaari/hankenumero		Teema	Talousnäkömät
ISBN painettu	978-952-251-849-1	ISSN painettu	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-850-7	ISSN PDF	1797-9714
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-850-7		
Sivumäärä	44	Kieli	suomi
Asiasanat	EU, talouspolitiikka, työllisyys, tutkimus- ja kehitys, ilmasto, koulutus, köyhyys		
Tiivistelmä <p>Eurooppa-neuvosto hyväksyi vuonna 2010 kasvu- ja työllisyysstrategian. Vuoteen 2020 ulottuvan Eurooppa 2020 –strategian visiona on älykäs, kestävä ja osallistava kasvu. Strategiassa asetetaan koko EU:ta koskevat tavoitteet työllisyydelle, tutkimus- ja kehittymenoille, ilmastotoimille, koulutukselle ja köyhyyden poistamiselle. Jokainen jäsenvaltio asettaa vastaavat kansalliset tavoitteet.</p> <p>Suomen kansallisena tavoitteena on nostaa 20 – 64 –vuotiaiden työllisyysaste 78 prosenttiin, käyttää tutkimus- ja kehittymenoihin 4 % bruttokansantuotteesta, saavuttaa EU:ssa sovitut ilmasto- ja energiataavoitteet, pitää korkeakoulututkinon suorittaneiden 30 – 34 –vuotiaiden osuus 42 prosentissa, pienentää 18 – 24 –vuotiaiden koulutuksen varhain päättäneiden osuus 8 prosenttiin sekä vähentää köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrää.</p> <p>Euroopan Unionin Neuvosto hyväksyy kaikille jäsenvaltioille suosituksia, joilla pyritään ohjaamaan kansallista päätöksentekoa kasvua ja työllisyyttä tukevaksi. Suomelle vuonna 2016 annetut suositukset liittyvät julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyteen, sosiaali- ja terveystalouden kustannustehokkuuden parantamiseen, työttömyyden alentamiseen ja kilpailun lisäämiseen palveluilla sekä yrittäjyyden ja investointien edistämiseen vähentämällä mm hallinnollista ja sääntelyyn liittyvää rasitetta.</p> <p>Hallitus antaa nyt yhdeksännen kansallisen Eurooppa 2020 –ohjelman. Ohjelmassa kuvataan, mihin toimiin hallitus on ryhtynyt kansallisten tavoitteiden saavuttamiseksi ja miten EU:n antamiin suosituksiin on reagoitu. Ohjelmassa annetut tiedot mahdollistavat Suomen tilanteen yksityiskohtaisen tarkastelun EU:n tasolla.</p>			
Kustantaja	Valtiovarainministeriö		
Painopaikka ja vuosi	Lönnberg Print & Promo, 2017		
Julkaisun myynti/ jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Finansministeriet	April 2017	
Författare	Finansministeriet, ekonomiska avdelningen		
Publikationens titel	Eurooppa 2020 -strategia, Suomen kansallinen uudistusohjelma, kevät 2017		
Publikationsseriens namn och nummer	Finansministeriets publikationer 18a/2017		
Diarie-/ projektnummer		Tema	Ekonomiska utsikter
ISBN tryckt	978-952-251-849-1	ISSN tryckt	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-850-7	ISSN PDF	1797-9714
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-850-7		
Sidantal	44	Språk	finska
Nyckelord			
Referat	<p>Europeiska rådet antog en tillväxt- och sysselsättningsstrategi år 2010. Visionen i Europa 2020-strategin som sträcker sig till år 2020 är smart, hållbar och engagerande tillväxt. I strategin fastställs mål för hela EU när det gäller sysselsättning, forsknings- och utvecklingsutgifter, klimatåtgärder, utbildning och fattigdomsbekämpning. Varje medlemsland fastställer sina egna nationella mål.</p> <p>Finlands nationella mål är att höja sysselsättningsgraden bland 20–64-åringar till 78 procent, att använda 4 procent av BNP för forsknings- och utvecklingsutgifter, att uppnå de inom EU överenskomna klimat- och energimålen, att hålla andelen 30–34-åringar med högskoleexamen på 42 procent, att minska andelen 18–24-åringar som hoppar av skolan i förtid till 8 procent samt att minska antalet människor som riskerar leva i fattigdom eller utanförskap.</p> <p>Europeiska unionens råd antar rekommendationer för samtliga medlemsländer i syfte att styra det nationella beslutsfattandet i en tillväxt- och sysselsättningsfrämjande riktning. Rekommendationerna till Finland gäller de offentliga finanserna långsiktiga hållbarhet, förbättring av social- och hälsotjänsternas kostnadseffektivitet, minskning av arbetslösheten och ökning av konkurrensen inom tjänstesektorn samt främjande av företagande och investeringar genom minskning av den administrativa och regleringsmässiga bördan.</p> <p>Regeringen överlåter nu det nionde nationella Europa 2020-programmet. I programmet beskrivs vilka åtgärder regeringen har vidtagit för att uppnå de nationella målen och hur man reagerat på EU:s rekommendationer. Uppgifterna som ges i programmet möjliggör en detaljerad granskning av Finland på EU-nivå.</p>		
Förläggare	Finansministeriet		
Tryckort och år	Lönberg Print & Promo, 2017		
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Description sheet

Published by	Ministry of Finance	April 2017	
Authors	Ministry of Finance, Economics Department		
Title of publication	Eurooppa 2020 -strategia, Suomen kansallinen uudistusohjelma, kevät 2017		
Series and publication number	Ministry of Finance publications 18a/2017		
Register number		Subject	Economic Prospects
ISBN (printed)	978-952-251-849-1	ISSN (printed)	1459-3394
ISBN PDF	978-952-251-850-7	ISSN (PDF)	1797-9714
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-251-850-7		
Pages	44	Language	Finnish
Keywords			
<p>Abstract</p> <p>The European Council adopted a Strategy for Growth and Employment in 2010. The vision of the Europe 2020 Strategy, which extends to 2020, is smart, sustainable and inclusive economic growth. The strategy sets EU-wide targets for employment, research and development expenditure, climate measures, education and reducing poverty. Every Member State sets its own corresponding national targets.</p> <p>Finland's national targets are raising the employment rate of 20–64 year-olds to 78%, spending a minimum of 4% of GDP on R&D, achieving the climate and energy targets agreed in the EU, maintaining the proportion of 30–34 year-olds having completed tertiary-level education at 42%, reducing the proportion of 18–24 year-old early school leavers to 8%, and reducing the number of people living at risk of poverty and social exclusion.</p> <p>The European Council adopts for all Member States recommendations aimed at guiding national decision-making and supporting employment. The recommendations given to Finland in 2016 relate to the long-term sustainability of public finances, improving the cost-effectiveness of health and social services, reducing unemployment and increasing competition in service sectors as well as promoting entrepreneurship and investment by reducing the administrative and regulatory burden.</p> <p>The Government now presents the ninth Europe 2020 National Reform Programme. The programme describes the measures the Government has initiated in order to achieve the national targets and how the country-specific recommendations given by the EU have been taken into consideration. The information provided in the programme will facilitate a more detailed examination of Finland's situation at the EU level.</p>			
Publisher	Ministry of Finance		
Printed by (place and time)	Lönnerberg Print & Promo, 2017		
Publication sales/ Distributed by	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi		

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Makrotalouden tilanne ja skenaario	11
2.1	Makrotalouden näkymät ohjelmakaudella	11
2.2	Rakennemuutosten makrotaloudelliset vaikutukset	12
3	Maakohtaisten suositusten täytäntöönpano	14
3.1	Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys	14
3.2	Työmarkkinat.....	16
3.3	Kilpailu	21
4	Edistyminen Eurooppa 2020-strategian mukaisten kansallisten tavoitteiden saavuttamisessa	26
4.1	Työllisyystavoite	27
4.2	Tutkimus- ja kehitystavoite.....	28
4.3	Ilmasto- ja energiatavoite.....	30
4.4	Koulutustavoite.....	32
4.5	Köyhyydentorjuntatavoite.....	33
5	EU-rahastot	36
6	Institutionaaliset asiat ja sidosryhmien osallistuminen	37
6.1	Kansallisen uudistusohjelman valmistelu ja sidosryhmien osallistuminen	37
6.2	Sidosryhmien osallistuminen keskeisten uudistushankkeiden valmisteluun ...	38

1 Johdanto

Suomen talous nousi vuonna 2015 pitkään jatkuneesta matalasuhdanteesta. Viime vuonna talouskasvu kiihtyi investointien ja yksityisen kulutuksen vetämänä 1,4 prosenttiin.

Positiiviset kasvun merkit ovat erityisen odotettuja, koska voimakkaan ja pitkittyneen taantuman jäljiltä Suomen julkisen talouden rahoitusasema on heikentynyt ja velka kasvanut nopeasti. Lisäksi työttömyys on kasvanut ja työttömyysjaksot ovat pidentyneet. Tilanteen korjaamiseksi taloutta on sopeutettu voimakkaasti usean vuoden ajan samalla, kun talouden kasvupotentiaalia on tuettu rakenneuudistuksin.

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen talouspolitiikan keskiössä ovat kilpailukyky, työllisyys ja julkinen palvelutuotanto. Hallituksen talouspolitiikka tähtää julkisen talouden velkaantumisen taittamiseen ja 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen säästöin sekä kasvua tukevin ja julkista palvelutuotantoa tehostavin toimin.

Jo päätetyt välittömät sopeutustoimet vahvistavat julkista taloutta suunnitellusti 4 mrd. eurolla. Loput 6 mrd. euroa lepää julkisen taloutta vahvistavien ja työllisyyttä lisäävien rakenneuudistusten varassa. Työllisyys- ja kasvutoimien tavoiteltu vaikutus on 2 mrd. euroa, sote-uudistuksella tavoitellaan 3 mrd. euron säästöä ja julkisen talouden tehtävien ja velvoitteiden karsimisella tavoitellaan 1 mrd. euron säästöä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelu etenee suunnitellusti (luku 3.1). Sen sijaan julkisen talouden tehtävien ja velvoitteiden karsiminen ja niillä tavoiteltujen säästöjen aikaansaaminen on osoittautunut odotettua vaikeammaksi, sillä kunnat eivät ole aina toteuttaneet kaikkia muutoksia ja säästöt ovat siksi jääneet syntymättä. Julkisen talouden tehtävien ja velvoitteiden karsimiseen tähtäävä työ kuitenkin jatkuu edelleen. Sote- ja maakuntauudistus sekä muut toimet julkisen hallinnon uudistamiseksi voivat onnistuessaan vahvistaa julkista taloutta 4 mrd. eurolla, mutta vasta pitkällä aikavälillä.

Työllisyyden ja talouden kasvun edellytyksiä hallitus pyrkii vahvistamaan verotuksen keinoin sekä talouden kilpailukykyä ja tuottavuuden kasvua tukevin toimin. Kilpailukykysopi-

mus, maltilliset palkkaratkaisut, vientiteollisuusvetoisen mallin käyttöönotto palkanmuodostuksessa ja paikallista sopimista lisäävät uudistukset työmarkkinoilla ovat keskeinen osa tätä kokonaisuutta. Osa näistä on vielä työn alla ja annettujen sitoumusten pitävyyttä tullaan testaamaan syksyn työmarkkinaneuvotteluissa.

Edellä mainittujen lisäksi hallitus on tehnyt useita työmarkkinoita uudistavia toimia. Kuten luvussa 3.2. kuvataan, toimia on kohdistettu nuoriin ja maahanmuuttajiin. Lisäksi työttömyysturvaa on uudistettu ja hallitus on päättänyt tehostaa työvoimapalvelukokonaisuutta ja lisätä yksityisten palvelutuottajien käyttöä TE-palveluissa. Näiden lisäksi uusia toimia pohditaan ja suunnitellaan parhaillaan, sillä hallitus on sitoutunut parantamaan työllisyyttä.

Kilpailun edistämisessä on otettu mittavia edistysaskeleita (luku 3.3.). Vähittäiskaupan sääntelyä on purettu ja liikennemarkkinoita avattu mm. liikennekaarihankkeella. Sosiaaliturvaa ja koulutukseen liittyviä tukia on uudistettu ja lisää uudistuksia valmistellaan. Uraa-uurtava perustulokeikeilu käynnistyi 1.1.2017 ja se kestää kaksi vuotta, jonka jälkeen sen vaikutukset arvioidaan.

Hallitus on kehysriihessä 24-25.4. päättänyt lisätoimista julkisen talouden ja työllisyyden vahvistamiseksi. Hallituksen tekemät uudet päätökset on kuvattu Valtioneuvoston kanslian tiedotteessa.

Kokonaistuotannon kääntymisen kasvu-uralle ja sinnikäs työ rakenneuudistusten toteuttamiseksi osoittavat, että Suomen talouden näkymät ovat kohenemassa, vaikkakin kasvunäkymät ovat lähivuosina melko vaiheet. Suomen rakenteellinen kilpailukyky, esimerkiksi koulutusjärjestelmän, tutkimus- ja kehityspanostuksen sekä hallinnon avoimuuden ja tehokkuuden kannalta on maailman kärkiluokkaa. Näiden tekijöiden avulla Suomen talouden odotetaan saavuttavan kasvupotentiaalinsa vuoteen 2021 mennessä.

2 Makrotalouden tilanne ja skenaario

2.1 Makrotalouden näkymät ohjelmakaudella

Suomen kansantalous jatkoi kasvuaan vuonna 2016. Tilastokeskuksen ennakkotietojen perusteella talous kasvoi kotimaisen kysynnän vetämänä viime vuonna 1,4 % kiihtyen merkittävästi edellisvuodesta. Kysyntää kasvattivat erityisesti rakennusinvestointien lisääntyminen sekä kotitalouksien kulutusmenojen kasvaminen.

Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan talouden kasvu on aiempaa laaja-alaisempaa. Toimialoista etenkin rakentamisen ja liike-elämän palveluiden toimialat kasvoivat viime vuonna voimakkaasti. Teollisuustuotanto kasvoi erityisesti metsä- ja kemianteollisuuden vetämänä. Sähkö- ja elektroniikkateollisuus jatkoi supistumista. Palvelualat kokonaisuutena kasvoivat muita toimialoja vaisummin: yksityiset palvelut kasvoivat 1,8 %, kun julkiset palvelut vähenivät 1,4 %. Alkutuotannon kasvu oli vaisua kasvun jäädessä alle prosenttiin.

Huolimatta talouden piristymisestä Suomen taloustilanne pysyy lähivuosien ajan haastavana ja kasvu pysyttelee yhden prosentin tuntumassa lähivuosina. Talouden kasvu muuttuu laaja-alaisemmaksi, kun kotimaisen kysynnän lisäksi bkt:n kasvua tukemaan nousee viennin selvästi kiihtyvä kasvu. Yksityisten investointien kasvu nojaa yritysten laajennus- ja korvausinvestointeihin sekä kotitalouksien asuntoinvestointeihin. Yksityisen kulutuksen kasvua tukee vahvan luottamuksen ohella työllisyyden koheneminen. Maailmankaupan kohentuvat näkymät ja Suomen parantuva kustannuskilpailukyky tukevat viennin kasvua.

Viime vuosien vaikeat ajat ovat heijastuneet voimakkaasti Suomen julkiseen talouteen. Julkisen talouden rahoitusasema on heikentynyt ja velka kasvanut. Talouskasvu ja hallituksen sopeutustoimet kuitenkin purevat, sillä Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan julkisyhteisöjen alijäämä oli 1,9 % vuonna 2016 supistuen 0,8 %-yksikköä edellisestä vuodesta. Julkisyhteisöjen velka oli vuoden 2016 lopussa 63,6 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Julkisyhteisöjen alijäämän, rakenteellisen alijäämän ja velka-asteen kehitystä on kuvattu tarkemmin Suomen Vakausohjelmassa.

Talouden toteutunut ja ennustettu hienoinen kasvu lupaavat käännettä myös työllisyyskehitykseen. Työllisyys koheni ja työttömyys aleni jo viime vuonna. Vuonna 2016 työttömyysaste oli keskimäärin 8,8 %, kun se vuonna 2015 oli 9,4 %. Työllisyysaste puolestaan oli 68,7 %. Työllisyyden kasvu jatkuu talouskasvun vanavedessä myös ennusteperiodilla, mutta työllisyyden koheneminen on hidasta.

Suhdannelilanteen parantuessakin suuri rakennetyöttömyys tulee hidastamaan työttömyyden vähenemistä. Pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrä kasvoi edelleen viime vuonna, joskin kasvu on pysähtynyt viime kuukausina kaikissa ikäryhmissä. TEM:in tilastoima rakennetyöttömyys, joka sisältää varsinaisten pitkäaikaistyöttömien lisäksi myös pitkäaikaistyöttömiin verrattavissa olevat työttömät, näyttää sekin saavuttaneen huippunsa. Alkuvuonna 2017 rakennetyöttömien määrä oli jo hieman laskenut vuoden takaiseen verrattuna.

Nuoria alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli 4 900 vähemmän kuin edellisen vuoden tammikuussa, eli yhteensä 43 400. Avointen ja uusien avointen työpaikkojen määrä on lähtenyt kasvuun.

Suomen makrotalouden sekä julkistalouden tilanne ja skenaariot on kuvattu tarkemmin tämän asiakirjan kanssa yhtä aikaa julkaistavassa Julkisen talouden suunnitelmassa 2018 – 2021 sekä Suomen Vakausohjelmassa.

2.2 Rakenneuudistusten makrotaloudelliset vaikutukset

Keskeisten rakenneuudistusten tavoitteena on pienentää Suomen julkisen talouden kestävyysvajetta sekä kohentaa Suomen kilpailukykyä ja siten työllisyyttä. Kilpailukykysojimuksen vaikutusarvio on esitetty vuoden 2017 talousarvioesityksessä, eikä arvio ole siitä oleellisesti päivittynyt.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus ja maakuntauudistus etenevät ja lakiesitykset on toimitettu tai on tarkoitus toimittaa eduskuntaan kevään istuntokaudella. Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksella tavoitellaan 3 mrd. euron menoja hillitsevää vaikutusta vuonna 2029. Lyhyellä aikavälillä uudistukseen liittyy myös kertaluontoisia muutostukannuksia, joihin liittyy vielä huomattavaa epävarmuutta. Uudistuksen säästöt toteutuvat pääosin ennusteperiodin jälkeen. Uudistuksen tarkemmat makrotaloudelliset vaikutusarviot tehdään, kun kaikki lakiesitykset valmistuvat eduskuntakäsittelyyn.

Suuria rakenneuudistuksia tehdään myös markkinoiden kilpailun kasvattamiseksi, mutta näistä ei ole makrotaloudellisia arvioita. Myöskään jo tehdyistä työmarkkinauudistuksista ei ole makrotaloudellisia arvioita. Muiden rakenteellisten uudistusten suunnittelu on vielä kesken, joten makrotaloudellisia vaikutuksia ei ole käytettävissä.

3 Maakohtaisten suositusten täytäntöönpano

3.1 Julkisen talouden pitkän aikavälin kestävyys

Suositus 1: sopeuttaa julkista taloutta vuosittain kohti julkisen talouden keskipitkän aikavälin tavoitetta 0,5 prosenttia suhteessa BKT:hen vuonna 2016 ja 0,6 prosenttia vuonna 2017; käyttää mahdollisia satunnaistuloja nopeuttaakseen julkisen talouden velkasuhteen pienentämistä; varmistaa, että hallintouudistus, jolla pyritään parantamaan sosiaali- ja terveyspalveluiden kustannustehokkuutta, hyväksytään ja toteutetaan oikea-aikaisesti.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistaminen ja maakuntauudistus

Suomessa toteutetaan sosiaali- ja terveydenhuolto-uudistus (nk. sote-uudistus), jonka tavoitteena on kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja, parantaa palvelujen yhdenvertaisuutta ja saatavuutta sekä hillitä kustannuksia. Uudistus toteutetaan samanaikaisesti aluehallintouudistuksen (nk. maakuntauudistus) kanssa, jossa Suomeen perustetaan 18 maakuntaa.

Sote- ja maakuntauudistusten yhtenä keskeisenä tavoitteena on julkisen talouden kestävyysvajeen supistaminen hillitsemällä sosiaali- ja terveysmenojen kustannusten kasvua. Tavoitteena on, että vuoden 2029 lopussa menot ovat 3 mrd. euroa pienemmät kuin ne olisivat vuonna 2016 laaditun ennusteen mukaan.

Sote-uudistuksessa on tavoitteena parantaa myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä perus- ja erityistason palvelujen integraatiota. Uudistuksessa toteutetaan asiakaskeskeinen palveluintegraatio, jolla huolehditaan asiakkaiden palvelutarpeiden kokonaisarviointista ja varmistetaan tarvittavien palvelujen joustava ja oikea-aikainen saatavuus ja toteutuminen. Lisäksi kehitetään asiakas- ja potilastietojen yhteiskäyttöisyyttä, sähköisiä asiointipalveluja ja yksinkertaistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon monikanavaista rahoitusta.

Hallitus antoi sote- ja maakuntauudistusta koskevan esityksen eduskunnalle 2.3.2017. Esitys sisältää 34 lakiehdotusta muun muassa maakuntien perustamisesta ja valtion rahoituksesta, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä, henkilöstösiirroista ja kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamisesta.

Uudistus astuisi voimaan 1.1.2019, josta alkaen maakunnat vastaisivat muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen järjestämisestä. Osa hallituksen ehdottamista laeista tulisi kuitenkin voimaan jo 1.7.2017 tai mahdollisimman pian lakien hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen, jotta maakuntien väliaikaishallinto voisi käynnistyä. Väliaikaishallinnon tehtävänä olisi tammikuussa 2018 pidettävien maakuntavaalien jälkeen valmistella valittujen maakuntavaltuustojen ohjauksessa maakuntien toiminnan organisointia sekä henkilöstö- ja omaisuussiirtoja yhdessä kuntien ja kuntayhtymien kanssa.

Maakunnat olisivat julkisoikeudellisia yhteisöjä, joilla olisi alueellaan itsehallinto. Maakunnat hoitaisivat niille laissa säädettäviä tehtäviä, joista keskeisimpiä olisivat sosiaali- ja terveydenhuolto ja pelastustoimi. Lisäksi maakunnille siirtyisi muita tehtäviä, joita olisivat muun muassa aluekehittämisen ja rakennerahastotoiminnan, elinkeinojen edistämisen, alueiden käytön ohjauksen ja suunnittelun, maatalous- ja viljelijäntukihallinnon, rakentamisen ohjauksen tehtävät sekä maakunnille lain perusteella annettavat muut alueelliset palvelut.

Maakuntien toiminta rahoitetaan pääosin valtion rahoituksella ja osaksi palvelujen käyttäjiltä perittävillä asiakasmaksuilla. Maakunnan valtiolta saama rahoitus määräytyisi laskennallisesti maakunnan asukasluvun, asukkaiden sosiaali- ja terveyspalvelujen tarpeiden, muiden tehtävien määräytymisperusteiden sekä alueellisten olosuhdetekijöiden perusteella. Tarve- ja olosuhdetekijöiden osuus rahoituksesta olisi yhteenlaskettuna 89 %, asukaskohtaisesti maksettavan rahoituksen osuus 10 % sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perusteella maksettava osuus 1 %. Valtion rahoitus olisi maakunnille yleiskatteellista.

Hallituksen esitykseen sisältyvä maakuntien rahoituslaki sisältää kustannusjarrun, joka tuottaa noin 2,8 mrd. euron rahoituksen kasvuvauhdin hillitsemisen vuoden 2029 loppuun mennessä. Rahoituksen tason rajaaminen säästöjen toteutumiseksi perusoikeuksien toteutumisen turvaavalla tavalla edellyttää kuitenkin sosiaali- ja terveydenhuollon toiminnan tehostamista ja tuottavuushyötyjen realisoitumista sekä lakisääteisten palvelujen tarkempaa määrittelyä, arviointia ja tarvittaessa rajaamista.

Valmistelussa on lisäksi asiakkaan valinnanvapautta koskeva lainsäädäntö, jota koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2017. Esityksen mukaan asiakkaalla olisi oikeus valita sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottaja, toimipiste ja tilanteen mukaan myös ammattihenkilö. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutuotantoa monipuo-

listetaan siten, että maakunnan omilla sekä yksityisillä ja kolmannen sektorin (esim. järjestöt) palvelun tuottajilla on tasapuoliset toimintaedellytykset tuottaa kaikkia markkinoilla olevia palveluja.

Valinnanvapauden laajentamisen tavoitteena on parantaa palvelujen saatavuutta erityisesti perustasolla. Se mahdollistaa, että asiakas saa nykyistä nopeammin avun tarpeeseensa. Runsaasti palveluja tarvitseville asiakkaille tulee lisäksi laatia maakunnan liikelaitoksessa palvelutarpeen arviointi ja asiakassuunnitelma. Laissa säädetyissä tilanteissa asiakkaat voisivat saada käyttöönsä myös asiakassetelin tai henkilökohtaisen budjetin, joita voi käyttää palvelujen hankkimiseen. Tällöin asiakas voisi edelleen valita julkisen, yrityksen tai järjestön tuottaman palvelun.

Uudistusten toimeenpanoa koskeva valmistelutyö on käynnissä valtakunnallisesti ja maakuntakohtaisesti.

3.2 Työmarkkinat

Suositus 2: varmistaa työmarkkinaosapuolten roolia kunnioittaen, että palkanmuodostusjärjestelmä lisää paikallista sopimista palkoista ja poistaa jäykkyyksiä ja edistää näin kilpailukykyä ja vientiteollisuusvetoisempaa lähestymistapaa; lisää kannustimia työn vastaanottamiseen ja varmistaa, että käytössä on kohdennettuja ja riittäviä aktiivisia työmarkkinatoimenpiteitä, myös maahanmuuttajataustaisille ihmisille; toteuttaa toimenpiteitä, joilla vähennetään alueellista ja osaamiseen liittyvää kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuutta

Kilpailukyky sopimus

Hallitus ja työmarkkinaosapuolet allekirjoittivat kesällä 2016 ns. kilpailukyky sopimuksen, joka edistää suomalaisen tuotannon hintakilpailukykyä. Kilpailukyky sopimuksen yhteydessä työehtosopimukseen sovittiin lisättävien mahdollisuuksien paikalliseen sopimiseen. Myös yhteistyöstä, joka koskee työehtosopimusmallin kehittämistä vientivetoisempaan suuntaan, sovittiin. Työehtosopimusmallin kehittäminen on parhaillaan käynnissä työmarkkinajärjestöjen välisissä neuvotteluissa. Kilpailukyky sopimus ja sen taloudelliset vaikutukset on kuvattu vuoden 2017 alustavassa talousarviosuunnitelmassa.

Työttömyysturvan uudistaminen

Vuoden 2017 alusta tuli voimaan uudistuksia, joiden tarkoituksena on nopeuttaa työn vastaanottamista ja lyhentää työttömyysjaksoja. Muutoksilla korostetaan työttömyysetuuden

vastikkeellisuutta sekä työttömän velvollisuutta hakea työtä ja parantaa edellytyksiään työllistyä. Uudistusten jälkeen työttömällä on kolmen kuukauden ammattitaitosuojan päätyttyä velvollisuus hakea ja ottaa vastaan myös sellainen kokoaikatyö, josta maksettava palkka on pienempi kuin maksettava työttömyysetuus. Lisäksi muutoksilla pyritään lisäämään maantieteellistä liikkuvuutta. Aiemmin työttömällä oli mahdollisuus kieltäytyä yli 80 kilometrin etäisyydellä kotoa olevasta työstä, jos työmatkaan ei voinut käyttää julkista liikennettä. Nyt työmatkaan on käytettävä myös mahdollista omaa autoa. Työstä kieltäytymisen perusteella asetettavaa korvauksetonta määräaika pidennettiin, jos työtön kieltäytyy varmasta työpaikasta. Työstä kieltäytymiseen perustuvat korvauksettomat määräajat muutettiin alkamaan vasta 30 päivän kuluttua kieltäytymisestä, millä kannustetaan uuden työn etsintään ennen korvauksettoman määräajan alkamista.

Työttömyysturvaa uudistettiin vuoden alusta myös niin että työttömyysturvaa on mahdollista käyttää työllistymisen edistämiseen starttirahana, palkkatukena tai liikkuvuusavustuksena. Lisäksi myös työkokeilun käyttötarkoitusta on laajennettu kokeiluluontoisesti rekrytointikokeilun suuntaan.

Työttömyyspäivärahan enimmäiskesto myös lyhennettiin 100 päivällä vuoden 2017 alusta lähtien, poikkeuksena ne henkilöt, jotka ovat työttömäksi jäädessään täyttäneet 58 vuotta. Työttömän omavastuu-aika piteni viidestä seitsemään päivään ja korotetun päivärahan maksusta luovuttiin paitsi työllistymistä edistäviin palveluihin osallistuvilta, joiden osalta korotetun päivärahan maksua pienennettiin.

Työ- ja elinkeinopalvelujen tehostaminen

Hallitus on päättänyt tehostaa työvoimapalvelukokonaisuutta ja lisätä yksityisten palvelutuottajien käyttöä TE-palveluissa. Hallitus on osoittanut vuoden 2017 talousarviossa 17 milj. euron lisämäärärahan TE-palvelujen tehostamiseen ja työttömien säännöllisten 3 kuukauden välein tehtävien määräaikaishaastattelujen järjestämiseen. Lisämääräraha kohdennetaan TE-toimistojen henkilöstön palkkaamiseen, työllistymistä tukeviin tulosperusteisiin ostopalveluihin ja tietojärjestelmien kehittämiseen. Lisäksi ministeriö on osoittanut 5 mij. lisämäärärahan haastatteluihin liittyvien ostopalvelujen hankintaa varten.

Vuoden 2017 alusta aloitettujen työttömien 3 kuukauden välein tehtävien määräaikaishaastatteluiden tavoitteena on nopea työllistyminen, pitkäaikaistyöttömyyden ehkäisy ja avoimien työpaikkojen nopea täytyminen. Haastatteluilla tuetaan työntekijän työnhakua, parannetaan osaamisen ja kyvykkyyksien tunnistamista ja yhteensovittamista työnantajien tarpeisiin.

Työnhakijan haastattelujen toteuttamisen tukemisessa ja työllistymissuunnitelmassa sovitujen palvelujen tuottamisessa käytetään nykyistä selvästi laajemmin ostopalveluja. Ulkoi-

silta palveluntuottajilta hankitaan ensisijaisesti tulosperusteisesti työllistymiseen tähtäviä palveluja. Palveluja voidaan hankkia myös palvelutarpeen arvioinnin ja työllistymissuunnitelman laatimisen tueksi. Ostopalveluiden käytöllä tuetaan myös yksityisten palvelumarkkinoiden kehittymistä ja valmistaudutaan maakuntauudistukseen.

Työvoima- ja yrityspalveluiden alueelliset kokeilut

Hallituksen linjauksen mukaisesti osana vuoden 2019 alusta voimaan tulevaa maakuntauudistusta myös julkiset työvoimapalvelut tulevat siirtymään maakuntien järjestämistä vastuulle. Maakuntauudistuksessa yrityspalvelut sekä julkiset työvoima- ja yrityspalvelut yhdistetään julkiseksi kasvupalveluksi. Osana maakuntamalliin valmistautumista toteutetaan vuosina 2017–2018 alueellisia kokeiluja, joiden tavoitteena on luoda työnhakija- ja työnantaja-asiakaslähtöinen hallinnonalojen rajat ylittävä toimintamalli. Näihin kokeiluihin on valittu yhdeksän aluetta. Kolme kokeilua on maakunnallisia järjestäjä-tuottaja -mallin kokeiluja ja kuusi kokeilua on useamman kunnan alueella toteutettavia asiakaslähtöisen palvelun tuottamismallin kokeiluja.

Nuorten työllisyyden edistäminen

Merkittävin nuorisotakuun toimenpide on matalan kynnyksen monialaisen ohjaamotoinnin kehittäminen ja laajentaminen. Toiminta on tarkoitus vakiinnuttaa pilottivaiheen päättyessä vuonna 2018. Kasvokkain tapahtuvan ohjauksen lisäksi kehitetään ohjauksen verkkopalvelua. Verkko-ohjaus liitetään osaksi TE -hallinnon organisoimaa ”työmarkkinatoria” eli rekrytoinnin kansallista palvelualustaa. Palvelun pilotointi käynnistyy vuoden 2017 aikana ja laajenee vuoden 2018 aikana. Verkko-ohjauspalvelun on tarkoitus olla täydessä käytössä vuoden 2019 loppuun mennessä.

Koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien NEET-nuorten määrän vähentämiseksi on käynnistetty poikkihallinnollinen työ hallituksen strategiaistunnon 7.11.2016 tekemän päätöksen mukaisesti. Yhteistyöhön osallistuvat OKM, STM, TEM, SM, PLM ja VM valmis-televat toimenpide-ehdotuksia, joista on tarkoitus sopia keväällä 2017. Selvityksiä on parhaillaan käynnissä mm. nuorten etuus- ja palvelujärjestelmästä, koulutuksen keskeyttämisen vähentämisen hyvistä käytänteistä sekä tehokkaasta ja vaikuttavasta yhteistyöstä paikallistasolla.

Koulutuksen ja opettajankoulutuksen kehittämisessä otetaan huomioon aiempaa paremmin erilaisten oppijoiden tarpeet. Harrastus- ja kulttuuritoiminta sekä nivelvaiheisiin kohdistuvat toimet sekä haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten ja nuorten tukeminen ennaltaehkäisevät syrjäytymistä ja koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle jäämistä. Näitä toimia (esimerkiksi JOPO, kymppiluokka, VALMA ja TELMA) jatketaan.

Rakenteellisia toimia NEET-nuorten määrän vähentämiseksi ovat muun muassa ammatillisen koulutuksen uudistus, sekä korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistaminen, joka on otettu vaiheittain käyttöön vuodesta 2014 lähtien.

NEET-nuorten palveluja tehostetaan myös etsivän nuorisotyön avulla sekä tarjoamalla ohjaus-, neuvonta- ja tukipalveluja kokonaisuuksina. Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Nuorten sosiaali- ja terveyspalveluiden, mielenterveyspalveluiden sekä kuntoutuspaikkojen vahvistamiseksi käynnistetään kehittämishankkeita, joilla vahvistetaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten toiminta- ja työkykyä sekä osallistumismahdollisuuksia. Nuorisotakuun osalta toimet kohdennetaan erityisesti koulu- ja työvalmiuksien edistämiseen.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen reformin tavoitteena on parantaa koulutuksen osaamisperusteisuutta ja työelämä- ja asiakaslähtöisyyttä. Ammatillisen koulutuksen päällekkäisyyksiä puretaan yhdistämällä nuorten ja aikuisten koulutus yhdeksi kokonaisuudeksi. Tutkintojärjestelmää kehitetään, ammatillisia tutkintoja laaja-alaistetaan ja niiden määrää vähennetään. Tutkintojen suorittamista selkeytetään siirtymällä yhteen, kaikille yhteiseen tapaan suorittaa tutkinto. Kaikkien opiskelijoiden opintopolut suunnitellaan yksilöllisesti ja kaikille asiakasryhmille soveltuvalla tavalla (henkilökohtaistaminen). Opiskelijavalinnat ja hakupalvelut uudistetaan vastaamaan reformin vaatimuksia ja jatkossa ammatilliseen koulutukseen voi hakeutua ympäri vuoden. Työpaikalla tapahtuvaa oppimista pyritään laajentamaan ja sitä toteutetaan koulutussopimuksella, joka ei edellytä työsopimusta sekä oppisopimuskoulutuksena.

Reformissa luodaan yksi yhteinen ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä, joka sisältää kaikkien ammatillisen koulutuksen muotojen rahoituksen (ammatillinen perus-, lisä- ja oppisopimuskoulutus sekä tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus). Ammatillisen koulutuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä painottuu tuloksellisuuteen, laatuun ja vaikuttavuuteen. Lisäksi reformissa uudistetaan ja digitalisoidaan ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaprosesseja ja oppimisympäristöjä. Uudistukset on tarkoitus saada voimaan 1.1.2018 alkaen.

Ammatillisen koulutuksen reformin yhteydessä työttömille ja työttömyysuhan alaisille tarkoitettu työvoimakoulutus jakaantuu kahteen osaan niin, että vuodesta 2018 alkaen tutkintoon johtava työvoimakoulutus sekä maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutus kuuluvat opetus- ja kulttuuriministeriölle kun taas yritysten kanssa tiiviimmässä yhteistyössä järjestettävä lyhyempikestoinen työvoimakoulutus jää työ- ja elinkeinoministeriön vastuulle ns. kasvupalvelukoulutuksena.

Kevään 2017 aikana perustetun kolmikantaisen työryhmän tarkoituksena on pohtia malleja työttömien koulutuksen kehittämiseksi, mm. työttömyysturvalla tuetun omaehtoisen opiskelun laajentamista.

Maahanmuuttajien kotouttaminen

Kotouttamispolitiikan toimeenpanon edistämiseksi annettiin valtioneuvoston periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta vuosille 2016–2019. Valtion kotouttamisohjelma sovitettiin yhteen hallituksen kotouttamista koskevan toimintasuunnitelman kanssa. Kotouttamisen toimintasuunnitelman ja valtion kotouttamisohjelman mukaisesti maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämässä pääpaino oli vuonna 2016 pakolaisten kuntiin siirtymisen ja kotoutumisen käynnistämisen sekä maahanmuuttajien koulutukseen ja työelämään siirtymisen nopeuttamisessa.

Valtion kotouttamisohjelman ja hallituksen kotouttamista koskevan toimintasuunnitelman toimeenpano on käynnissä ja osa toimenpiteistä jo toteutettu. Kotoutumiskoulutuksen määrärahojen lisäämisen myötä kotoutumiskoulutuksen pääsi vuonna 2016 aloittamaan pääosin ilman merkittäviä viiveitä. Vuonna 2016 hyväksyttiin entistä työelämälähtöisemmät ja jo varhaisessa vaiheessa ammatillisesti suuntautuneet kotoutumiskoulutuksen mallit. Uusien mallien avulla pyritään nopeuttamaan polkua työelämään ja jatko-opintoihin, tukemaan aiemmin hankitun osaamisen täydentämistä ja lisäämään koulutuksen vaikuttavuutta. Valtion kotouttamisohjelman mukaisesti tavoitteena on myös suunnata ammatillisesti suuntautunutta kotoutumiskoulutusta suurimmille työvoimapula-aloille. Lisäksi tavoitteeksi on asetettu, että ainakin osa maahanmuuttajista voisi siirtyä kotoutumiskoulutuksesta ammatilliseen koulutukseen jo 6 kuukauden kotoutumiskoulutuksen jälkeen.

Maahanmuuttajien työllistymisen nopeuttamiseksi käynnistettiin vuosina 2016–2019 toteutettava maahanmuuttajien nopean työllistymisen kokeilu vaikuttavuusinvestointimallilla (SIB, Social Impact Bond). Hankkeen tavoitteena on kokeilla uusia työllistämisen- ja koulutusmalleja, joilla nopeutetaan maahanmuuttajien työllistymistä sekä mahdollistetaan koulutuksen ja työnteon yhdistäminen joustavalla tavalla. Tavoitteena on 2 500 maahanmuuttajan työllistyminen neljän kuukauden kuluessa kokeiluun osallistumisen alkamisesta. Palveluihin ohjaamisesta vastaavat TE-toimistot valikoituvat sen mukaan, missä päin Suomea palveluun osallistuvat työntajat ja palveluntuottajat sijaitsevat. Kokeilu rahoitetaan kokonaan yksityisten sijoittajien rahoituksella. Jos SIB-mallin avulla työllistytään paremmin, SIB-malliin sijoittaneille maksetaan tuottoa valtiolle nopeamman työllistymisen johdosta kertyneestä säästöstä.

Aikuisille suunnattu perusopetus uudistetaan. Oppivelvollisuusiän ylittäneiden perustaitojen tukemiseksi toteutetaan uusi yhtenäinen perusopetus, joka korvaa nykyisen aikuisten perusopetuksen varsinaisen perusopetuksen ja alkuvaiheen, oppivelvollisuusiän ylittä-

neille suunnatun perusopetukseen valmistavan opetuksen, luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen niiden osalta, jotka tarvitsevat myös perusopetusta sekä kotoutumiskoulutuksen perusopetusta tarvitsevan kohderyhmän osalta.

Uudistuksen myötä säädetään tuntijako myös perusopetuksen alkuvaiheelle ja siihen sisältyvälle uudelle lukutaitovaiheelle. Näitä osioita on kehitetty maahanmuuttajien ja erityisesti nuorten maahanmuuttajien tarpeita ajatellen. Päätövaihe vastaa pääosaltaan lasten perusopetuksen ylätason sisältöjä vahvistettuna kotimaisten kielen osaamista tukevalla opetuksella ja kotouttamista edistävillä sisällöillä sitä tarvitseville.

Aikaisempi osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan ja opiskelijalle rakennetaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma sisältäen ne kurssit, jotka hän tarvitsee paikataksaan omia osaamistarpeitaan perusopetuksen päättötodistuksen saavuttamiseksi. Aikuisten perusopetuksessa on kyse sellaisesta perusosaamisen kehittämisestä, joka on edellytys suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiselle ja josta henkilöllä on yhdenvertaiset mahdollisuudet ponnistaa eteenpäin opiskelemaan ammattia ja siirtyä työelämään. Uudistus tulee voimaan 1.1.2018.

Käynnissä on kotoutumislain uudistaminen vastaamaan maakuntauudistusta. Uudistuksen myötä maakunnilla tulee olemaan keskeinen rooli maahanmuuttajien kotoutumisen edistämässä ja esimerkiksi kotoutumiskoulutuksen järjestämisessä alueiden tarpeet huomioiden.

3.3 Kilpailu

Suositus 3: Jatkaa toimia, joilla lisätään kilpailua palveluilla, vähittäiskauppaan mukaan lukien; edistää yrittäjyyttä ja investointeja muun muassa vähentämällä hallinnollista ja sääntelyyn liittyvää rasitetta, jotta voidaan tukea korkean arvonlisäyksen tuotannon kasvua

Kauppan suuryksikkösääntelyn joustavoittaminen / osittainen purkaminen

Hallitusohjelman liitteen 4 mukaan ”kaupan laatuluokituksesta kaavoituksessa luovutaan” ja ”suuryksikkösääntelyä kevennetään keskustatoimintojen alueella”. Hallitusohjelman kaupan sääntelyn keventämistä koskeva maankäyttö- ja rakennuslain muuttamista koskeva valmistelu yhdistettiin osaksi ympäristöministeriön perustamaa Kaavoituksen ja rakentamisen lupien sujuvoittaminen – työryhmän työtä. Hallituksen esitys Maankäyttö- ja rakennuslain muutokseksi (HE 251/2016) valmistui syksyllä ja säännösmuutosten on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2017.

Muutosten tavoitteena on vähentää kaavoitukseen ja rakentamiseen liittyvää sääntelyä ja sujuvoittaa lupien myöntämistä, lisätä rakentamismahdollisuuksia sekä edistää elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä ja toimivan kilpailun kehittymistä. Esityksen keskeiset uudistukset koskevat vähittäiskaupan suuryksiköiden sääntelyä, hajakentämistä, asemakaavoitusta sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten roolia. Kaupan suuryksikön kokoraja nostettaisiin 2 000 kerrosneliömetristä 4 000 kerrosneliometriin. Maakuntakaavojen keskustatoimintojen alueiden mitoitusveloitteesta luovuttaisiin samoin kuin veloitteesta ottaa kaupan laatu huomioon sijoitettaessa vähittäiskaupan suuryksikkö muualle kuin keskusta-alueelle. Lisäksi maankäyttö- ja rakennuslain 71 e §:ssä oleva täsmentävä säännös kaupan laatua ja kokoa koskevista asemakaavamääräyksistä ehdotetaan kumottavaksi.

Ehdotetut muutokset vähentävät merkittävästi vähittäiskauppaan kohdistuvaa erityistä sijainnin ohjausta. Ympäristöministeriön teettämän selvityksen mukaan pelkästään suuryksikön kokorajan nostaminen 4 000 kerrosneliometriin tarkoittaisi, että tarkastelussa mukana olleista nykyisistä suuryksiköistä alle kolmannes ja päivittäistavarakaupan osalta noin 4 prosenttia olisi erityisen sijainnin ohjauksen piirissä. Sääntelyn keveneminen olisi näin ollen hyvin merkittävää.

Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevan sääntelyn keventämisestä aiheutuu merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Ehdotus lisää kaupan toimialan kilpailun edellytyksiä ja kaupan toimijoiden edellytyksiä kehittää palvelujaan. Ehdotuksen arvioidaan lisäävän toimeliaisuutta kaupan toimialalla ja tukevan elinvoiman vahvistumista laajemmin, minkä arvioidaan välillisesti vahvistavan julkisen talouden kestävyyttä.

Ehdotuksen arvioidaan edistävän toimivan kilpailun kehittymistä lisäämällä uusien toimijoiden alalle tulon mahdollisuuksia erityisesti päivittäistavarakaupassa. Ehdotus lisää kilpailun edellytyksiä parantamalla kaupan sijoittumismahdollisuuksia myös keskusta-alueiden ulkopuolelle. Lisäksi nykyisten vähittäiskaupan myymälöiden laajentaminen helpottuu. Ehdotuksen mahdolliset negatiiviset vaikutukset kohdistuvat todennäköisesti pieniin markkina-alueisiin, joissa alalle tulon mahdollisuudet saattavat heikentyä, jos esimerkiksi nykyisten vähittäiskaupan myymälöiden laajentamisen myötä uusille toimijoille ei riitä markkinoita.

Ehdotus lisää kaupan toimijoiden mahdollisuuksia kehittää toimintaansa ja palvelujansa liiketoiminnallisista lähtökohdista ja asiakastarpeiden pohjalta. Suuryksikön kokorajan nostaminen 2 000 kerrosneliömetristä 4 000 kerrosneliometriin tukee valikoimien laajentamista sekä parantaa vähittäiskaupan mahdollisuuksia kustannustehokkuuden lisäämiselle. Ehdotus myös tukee uusien kaupan konseptien kehittämistä ja tuomista markkinoille.

Vähittäiskaupan suuryksiköihin kohdistuvan sääntelyn vähentymisen ja kaupan aukiolosäännösten vapautumisen yhteisvaikutusten arvioidaan heikentävän erityisesti pien-

ten, myyntipinta-alaltaan alle 500 kerrosneliömetrin suuruisten lähikauppojen ja pienten supermarkettien kilpailumahdollisuuksia. Päivittäistavarakaupan myymälöiden lukumäärän kehitys on ollut laskeva ja pienten myymälöiden osuus kaikista myymälöistä pienentynyt. Ehdotetun muutoksen arvioidaan yhdessä kaupan aukiolosäännösten vapauttamisen kanssa voimistavan tätä kehitystä.

Laki liikenteen palveluista

Liikennemarkkinoiden sääntely kootaan yhtenäiseksi laiksi liikenteen palveluista. Tavoitteena on edistää uusien palvelumallien syntymistä ja näin vastata entistä paremmin käyttäjien tarpeisiin. Laki edistää liikennejärjestelmän tarkastelemista kokonaisuutena sekä helpottaa markkinoille tuloa ja järjestelmän eri osien yhteen toimivuutta.

Hankkeella toteutetaan hallituksen hankkeita digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristön rakentamisesta ja sääntelyn sujuvoittamisesta, ja parannetaan näin toimijoiden kilpailukykyä. Hanke toteutetaan kolmessa vaiheessa. Eduskunnalle on annettu 22.9.2016 käsiteltäväksi ensimmäisen vaiheen lakiehdotus. Liikenne- ja viestintävaliokunta antoi mietintönsä ehdotuksesta 24.3.2017. Lain on tarkoitus tulla voimaan kahdessa vaiheessa niin, että esityksen liikennettä koskevien tietojen avoimuutta ja lippu- ja maksujärjestelmien yhteen toimivuutta koskevat ehdotukset tulevat voimaan 1.1.2018 alkaen ja muilta osin esitys tulee voimaan 1.7.2018.

Ensimmäisessä vaiheessa lakiin kootaan yhteen ammattimaista henkilö- ja tavarakuljetusta tiellä koskevat säädökset ja edellytetään tie- ja raideliikenteen palvelujen digitalisointia. Uusien innovaatioiden tukemiseksi säädökset on laadittu mahdollisimman teknologianeutraaleiksi. Sääntelyä yhtenäistetään ja toimijoiden hallinnollista taakkaa kevennetään. Kilpailun kannalta merkittävänä avauksena voidaan pitää taksiliikenteen kiintiöjärjestelmän purkamista. Digitalisaatio huomioidaan edellyttämällä, että toimijat saattavat kuljetuspalveluita koskevat olennaiset tiedot digitaalisiksi, avoimiksi ja yhteensopiviksi. Lisäksi säädetään lippu- ja maksujärjestelmien paremmasta yhteensopivuudesta. Tavoitteena on näillä toimilla edistää uusien palvelumallien syntymistä ja vastata entistä paremmin käyttäjien tarpeisiin sekä helpottaa markkinoille tuloa.

Syksyllä 2016 käynnistyneessä toisessa vaiheessa liikennekaareen tuodaan ilmailun, merenkulun ja raideliikenteen kuljetuspalveluita ja rekistereitä koskeva sääntely. Sääntelyn keventämisessä huomio on erityisesti liikenteen ammattipätevyyksissä. Toisessa vaiheessa parannetaan keskeisesti edellytyksiä liikenteen palveluiden digitalisoimiseksi ja tiedon tehokkaammaksi hyödyntämiseksi. Tämä toteutetaan yhtenäistämällä ja uudistamalla tarpeellisilta osin sääntelyä liikennepalveluja koskevasta tiedon käytöstä ja luovuttamisesta. Osana hanketta liikenteen rekisterisääntely ehdotetaan uudistettavaksi kokonaisvaltaisesti. Rekisteriuudistuksen merkittävin tavoite on helpottaa ja tehostaa laajan rekisteritie-

tomassan käytettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. Muutosesitysten seurauksena syntyneiden uusien sovellusten ja palvelujen avulla mahdollistetaan ja vaikutetaan kuluttajien ja muiden toimijoiden uusien liikkumisen tapojen syntyminen ja kehittymiseen sekä yleisen digitaalisen palvelukulttuurin syntyminen. Muutosesitykset parantavat yksilön tarpeisiin vastaavien kuluttajapalveluiden saatavuutta. Toisen vaiheen lakiehdotus on tarkoitus antaa eduskunnalle kesällä 2017.

Lain kolmannessa vaiheessa varmistetaan, että liikennejärjestelmää ja siihen liittyviä digitaalisia palveluita koskevat tavoitteet ovat kattavasti tulleet huomioiduiksi. Hankkeen vaiheistusta ja aikataulutusta tarkistetaan tarvittaessa.

Muita kilpailun edistämiseen liittyviä muutoksia

Rahoitusjärjestelmää pyritään monipuolistamaan tavoitteena tukea kasvua, työllisyyttä ja yrittäjyyttä. Vaihtoehtoisten rahoituskanavien kehittämistyötä on tehty osana hallituksen kärkihankkeita. Uusi laki joukkorahoituksesta tuli voimaan vuoden 2016 syyskuussa. Laki edistää pankki- ja pääomasijoitustoimintaa täydentävien vaihtoehtoisen rahoituslähteiden käyttöä ja parantaa erityisesti pk-yritysten rahoituksen saatavuutta.

Joukkolainamarkkinoiden kehittämiseksi on VM:ssä valmisteltu laajapohjaisen työryhmätyön pohjalta lainsäädäntöehdotus joukkolainanhaltijoiden edustajasta. Tällä tarkoitetaan elinkeinonharjoittajaa, joka on sitoutunut edustamaan joukkolainanhaltijoita (sijoittajia) suhteessa liikkeeseenlaskijaan ja huolehtimaan sijoittajien intresseistä. Edustajamalli vähentää transaktiokustannuksia ja parantaa sijoittajien tiedonsaantia liikkeeseenlaskijasta ja sijoituksensa tilasta. Se myös tehostaa liikkeeseenlaskijan ja joukkolainanhaltijoiden välistä yhteydenpitoa sekä nopeuttaa keskeisten päätösten tekemistä liikkeeseenlaskijan mahdollisissa ongelmatilanteissa. Uudistuksella lisätään joukkolainamarkkinoiden oikeusvarmuutta. Asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa kevätistuntokaudella 2017.

Postilainsäädännön ensimmäisen vaiheen muutosesitys tuli voimaan kesällä 2016. Lakimuutoksella luovuttiin valtioneuvoston myöntämistä postitoimiluvista ja siirryttiin ilmoituksenvaraiseen postitoimintaan. Postilainsäädännön uudistamisen toisen vaiheen muutosesitys annettiin eduskunnalle 26.1.2017. Esitys liittyy hallitusohjelman digitalisaatio- ja norminpurkutavoitteisiin. Esitys mm. sallisi yleispalvelukirjeiden vähintään kolmipäiväisen jakelun ja yleispalvelukirjeiden laatustandardia kevennettäisiin. Esityksellä uudistetaan muun muassa yleispalvelusääntelyä, poistetaan vanhentunutta ja liiketoimintaa haittaava sääntelyä sekä mahdollistetaan uusien palveluiden ja yrittäjyyden syntyminen. Esityksessä ehdotetaan myös osoiterekisteritietojen hinnoitteluun muutoksia, jotka edistäisivät kilpailua postimarkkinoilla merkittävästi. Esityksen olisi tarkoitus tulla pääosin voimaan kesällä 2017.

Alkoholilainsäädännön kokonaisuudistuksella pyritään sekä alkoholihaittojen vähentämiseen että elinkeinoelämän toimintaedellytysten parantamiseen. Hankkeella toteutetaan myös hallituksen norminpurun kärkihanketta. Alkoholilainsäädännön kokonaisuudistus oli lausunnolla tammikuun puoliväliin 2017 asti ja hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle keväällä 2017.

4 Edistyminen Eurooppa 2020-strategian mukaisten kansallisten tavoitteiden saavuttamisessa

Taulukossa 1 on listattu EU2020-strategian mukaiset tavoitteet, Suomen tilanne vuonna 2015 sekä strateginen tavoite vuodelle 2020. Kukin tavoite käydään erikseen luvun alaluissa läpi.

Taulukko 1. Eurooppa 2020-strategian mukaiset tavoitteet ja kansalliset tavoitteet

	EU:n yleistavoite	Suomi vuonna 2015	Suomi vuonna 2020
Työllisyystavoite (20 - 64 -vuotiaat)	75 %	72,6 %	78 %
T & K -menot / BKT	3 %	2,9 %	tavoitetasona 4 %
Ilmasto:			
Kasvihuonekaasupäästöt (päästökaupan ulkopuolella)	-10 prosenttia vuoden 2005 tasosta	30,1 ¹⁾	28,4 milj. t CO ₂ -ekvivalenteina; -16 prosenttia vuoden 2005 tasosta
- uusiutuvan energian osuus	20 %	39,3 %	38 %
- energiatehokkuus (energian loppukulutus)	-20 %	289 TWh ⁴⁾	310 TWh
Koulutus:			
- Korkea-asteen tutkinnon suorittaneet 30 - 34 -vuotiaat	40 %	45,5 % ²⁾	42 %
- Koulutuksen varhain keskeyttäneet	10 %	9,2 % ³⁾	8 %
Köyhyys- tai syrjäytymisriskissä elävät	20 miljoonaa vähemmän	896 000	770 000

¹⁾ Suomen tavoite vuodelle 2015 päästökaupan ulkopuoliselle sektorille on 30,8 milj. t CO₂-ekvivalenteina. Vuonna 2015 sektorin päästöt olivat 0,8 milj. t CO₂-ekvivalenttia alhaisemmat kuin tavoite. Lähde: Päätökset (2013/162/EU; 2013/634/EU); Tilastokeskus 2016 (vuoden 2015 ennakkotiedot).

²⁾ Luku perustuu Tilastokeskuksen työvoimatutkimukseen. Eurostatin julkaisemissa Eurooppa 2020 -indikaattoreissa vastaava osuus vuonna 2013 oli 45,1 prosenttia.

³⁾ Koulutuksen varhain päättäneet 18 – 24 -vuotiaat nuoret, jotka ovat ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa eivätkä opiskele tutkintoon johtavassa koulutuksessa. Prosenttiosuus on laskettu samanikäisestä väestöstä tutkintorekisterin ja opiskelijatiedostojen avulla. Tiedot poikkeavat Eurostatin julkaisemista luvuista, jotka perustuvat työvoimatutkimukseen.

⁴⁾ Lähde: Eurostat <http://ec.europa.eu/eurostat/web/energy/data/shares>

4.1 Työllisyystavoite

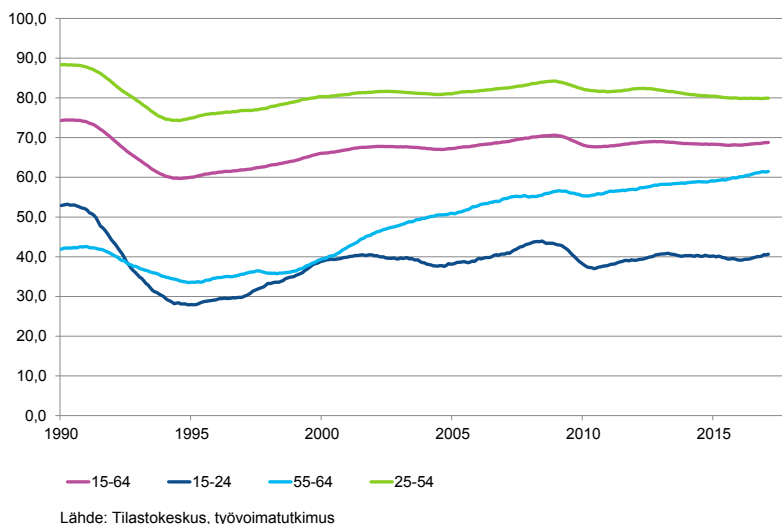
Suomelle jyvitetty EU-tason työllisyysastetavoite on 78 % ikäryhmässä 20–64 -vuotiaat. Vuonna 2016 tämä luku oli 73,1 % (miehet 74,6 % ja naiset 71,7 %).

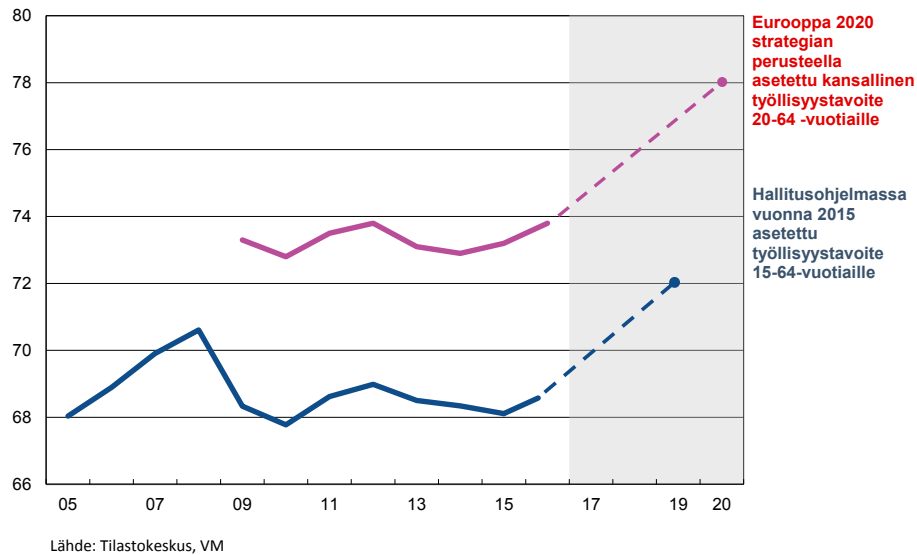
Suomen työttömyystilanne paranee ja työllisyysaste on kasvussa. Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan vuonna 2016 15-74 -vuotiaiden työttömyysaste oli keskimäärin 8,8 %, kun se vuonna 2015 oli 9,4 %. Vuonna 2016 15-64 -vuotiaiden työllisyysaste oli 68,7 %, kun se vuonna 2015 oli 68,1 %.

Työllisyystavoitteen saavuttaminen edellyttää selvästi nykyistä nopeampaa talouskasvua. Työllisyys kasvaa nyt kaikilla päätoimialoilla. Voimakkainta työllisyyden kasvu on rakentamisessa, mutta myös teollisuuden työllisyydessä on tapahtunut käänne. Teollisuustuotannon kasvu ei kuitenkaan välttämättä merkitse kovin suurta suoraa työllisyysvaikutusta juuri teollisuudessa, koska tuotantoa voidaan kasvattaa edelleen myös tuottavuutta parantamalla. Teollisuuden elpyminen on kuitenkin erittäin tärkeää työllisyydelle, koska teollisuuden välituotekäytön kautta se merkitsee nykyistä parempaa työllisyyttä etenkin palvelusektorilla. Myös palveluissa työllisyys kasvaa tällä hetkellä, mutta varsin hitaasti.

Työttömyyden rakenne on vaikeutunut - pitkäaikaistyöttömyys ja ns. vaikeasti työllistyvien osuus on kasvanut. Pitkäaikaistyöttömien osuus työttömistä työnhakijoista ei ole koskaan ollut niin korkea kuin se on nyt; tämä heikentää jatkossa työmarkkinoiden kohtaantoa, työvoiman saatavuutta, työmarkkinoiden toimivuutta ja voi muodostua talouskasvua hidastavaksi tekijäksi. Luvussa 3 on kuvattu toimenpiteitä, joihin hallitus on ryhtynyt työllisyyden parantamiseksi.

Kuvio 1. Työllisyysaste ikäryhmittäin, 12 kk liukuva keskiarvo

Kuvio 2. Työllisyysaste (20-62 –vuotiaat), 78 % vuonna 2020

4.2 Tutkimus- ja kehitystavoite

Tutkimus- ja innovaatiopolitiikan tavoitteet ovat tutkimustoiminnan laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, julkisen tutkimuksen rakenteellinen ja toiminnallinen uudistaminen sekä elinkeinorakenteen monipuolistaminen.

Tilastokeskuksen mukaan Suomen t&k-intensiteetti on 2,9 % vuonna 2015 ja laskee vuonna 2016 arviolta 2,8 prosenttiin. Valtion tutkimusrahoituksen intensiteetti on vuonna 2017 arviolta 0,82 %, kun se vuonna 2015 oli 0,96 % ja vuonna 2016 vielä 0,90 %.

Hallituksen 26:stä kärkihankkeesta noin 10 kytkeytyy lähemmin tutkimus- ja innovaatiopolitiikkaan. Keskeisin on kärkihanke korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistamisesta tutkimustulosten hyödyntämiseksi ja kaupallistamiseksi. Sen rinnalla pyritään luomaan kansainvälisesti kilpailukykyisiä osaamiskeskittymiä ja ekosysteemejä sekä tukemaan tutkimusinfrastruktuureja ja kehitysympäristöjä cleantechissä, biotaloudessa ja myös muilla, hallitusohjelmassa linjatuilla painoaloilla. Julkisten tietovarantojen sekä tutkimusaineistojen, -menetelmien ja -tulosten avointa saatavuutta parannetaan.

Pääministerin johtama tutkimus- ja innovaationeuvosto asetettiin uudistetussa muodossa keväällä 2016. Neuvosto on käynnistänyt visiotyön, jossa tarkastellaan tutkimus- ja innovaatiotoimintaa yhteiskunnan politiikkalohkot läpäisevästi, jotta pystymme tuottamaan julkiset palvelut ja vauhdittamaan elinkeinoelämää myös tulevaisuudessa.

Suomen kansalliset tavoitteet ja toimenpiteet eurooppalaisen tutkimusalueen toteuttamiseksi hyväksyttiin toukokuussa 2016. Kansalliset toimet ovat yhdenmukaiset Euroopan tason tiekartan prioriteettien ja toimenpiteiden kanssa.

Tekes vauhdittaa yritysten kasvua globaalimarkkinoilla yhdistämällä monia ja osin myös uusia rahoituspalveluja uudeksi kansainvälistymisen kasvupaketiksi. Innovaatiosetelikoikeilu pk-yrityksille kannustaa hankkimaan tutkimuksen ja innovoinnin asiantuntijapalveluja yrityksiltä, korkeakouluilta ja tutkimuslaitoksilta. Tavoitteena on saada nykyistä suurempi joukko yrityksiä käyttämään osaamisintensiivisiä palveluita kilpailukykyä kehittämisessä, vahvistaa kotimaisten palvelumarkkinoiden kehittymistä sekä rohkaista pk-yrityksiä aloittamaan myös oman tutkimus- ja innovaatiotoimintansa.

Tekesin nykyisiä ja uusia tutkimuksen hyödyntämisen instrumentteja suunnataan aikaisempaa enemmän tutkimustulosten kaupallistamiseen sekä yhteiskunnallisten haasteiden ratkaisemiseen. Kärkihankerahoituksesta on em. toimia varten kohdennettu Tekesille kaikkiaan 59 milj. euroa ja Suomen Akatemialle 30 milj. euroa (vuosille 2016–2018). Tutkimuksen hyödyntäminen otetaan paremmin huomioon myös muussa julkisessa t&k-rahoituksessa.

Päätöksentekijöiden tietotarpeiden täyttämiseksi Suomen Akatemian yhteydessä toimiva strategisen tutkimuksen neuvosto tukee yhteiskunnan haasteisiin ratkaisuja etsivää sekä julkisen sektorin ja elinkeino- ja työelämän uudistumista tukevaa tutkimusta.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja korkeakoulujen väliset sopimusneuvottelut koskien kautta 2017–2020 käytiin vuonna 2016. Neuvotteluissa sovittiin korkeakoululaitoksen yhteiset tavoitteet, korkeakoulukohtaiset toimenpiteet, tutkimuksen tai toiminnan vahvuusalat, tutkintotavoitteet ja määrärahat. Korkeakoulukohtaisissa toimenpiteissä sovittiin korkeakoulujen strategioita ja valtioneuvoston kärkihankkeiden linjauksia edistävästä toimista. Korkeakoulukohtaisissa toimenpiteissä sovittiin myös työnjakoon ja yhteistyöhön liittyvistä järjestelyistä. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusmallit uudistettiin keväällä 2016 tavoitteena vahvistaa toiminnan laatua, vaikuttavuutta ja tuottavuutta.

Uuden osaamisperustaisen liiketoiminnan edellytyksiä parannetaan rakentamalla digitaalisen liiketoiminnan kasvuympäristöjä ja innovaatio- ja kehitysalustoja sekä hyödyntämällä avointa tietoa. Tavoitteena on myös ohjata 5 % julkisista hankinnoista t&i-toimintaan kannustaviin hankintoihin. Elinkeinoelämän monipuolistumista ja yrittäjyyttä vahvistetaan kanavoimalla julkista lisärahoitusta pääomamarkkinoille.

4.3 Ilmasto- ja energiatavoite

Hallituskauden tavoitteena on saavuttaa EU:n Suomelle asettamat 2020-tavoitteet jo vaalikauden aikana. Uusiutuvan energian osuus loppukulutuksesta on kasvanut etupainotteisesti, ja vuoden 2020 38 prosentin vähimmäistavoite ylittyi ensimmäisen kerran jo vuonna 2014.

Päästökauppajärjestelmä varmistaa, että päästökauppasektori täyttää EU:n sille asettamat kasvihuonekaasujen päästövähennystavoitteet (EU:ssa -21 % vuoteen 2005 verrattuna vuoteen 2020 mennessä). Päästökaupan ulkopuolisten päästöjen vähentäminen on jäsenmaiden vastuulla. Suomen velvoite on vähentää päästökaupan ulkopuolisia päästöjä 16 % vuoteen 2020 mennessä vuoden 2005 tasosta. Tilastokeskuksen (7.12.2016) ennakkotietojen mukaan päästökaupan ulkopuoliset päästöt (mm. polttoaineiden käyttö rakennusten lämmityksessä, liikenne pl. lentoliikenne, maatalous, jätehuolto ja F-kaasujen käyttö) laskivat vuonna 2015 noin prosentin edellisvuoteen nähden, alittivat EU:n asettaman päästökäytön 0,8 milj. tonnilla ja edelleen alittivat EU:n lainsäädännössä asetetun, päästövähennysten tavoitepolun mukaisen velvoitteen.

EU on asettanut ilmasto- ja energiapolitiikan tavoitteiksi vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 40 % vuoden 1990 tasosta vuoteen 2030 mennessä. Päästökauppasektorilla vähennystavoite on 43 % ja päästökaupan ulkopuolisella, ns. taakanjakosektorilla (liikenne, rakennusten erillislämmitys, maatalous, jätehuolto sekä teollisuuskaasut) 30 % vuoden 2005 tasosta. Komission asetusehdotuksen mukaan taakanjakosektorilla Suomen veloitteeksi asetettaisiin 39 prosentin päästöjen vähentäminen.

Suomen kasvihuonekaasujen päästöjen trendi on ollut laskeva vuodesta 2004 lähtien. Vuoden 2015 kokonaispäästöt laskivat 6 % edellisvuoteen verrattuna ja päästökaupan ulkopuoliset päästöt prosentin: energiasektorin päästöt vähenivät 8 %, jätesektorin 3 %, teollisuusprosessien ja tuotteiden käytön päästöt nousivat 2 % ja maatalouden päästöt pysyivät edellisvuoden tasolla.

Uusiutuvan energian 2020 tavoitteensa, joka on 38 %, Suomi ylitti vuonna 2015 (39,3 %). EU:n uusiutuvan energian velvoite liikennesektorille on 10 % (nk. tuplalaskenta mukaan lukien), mutta Suomi on kansallisesti päättänyt korkeammasta 20 prosentin tavoitteesta vuodelle 2020. Liikenteen poltonesteiden myyjille annettu biopolttoaineiden jakeluvelvoite varmistaa tämän tavoitteen täyttymisen. Liikenteen uusiutuvan energian osuus vuonna 2015 oli Suomessa poikkeuksellisen korkea eli 24,45 %. Uusiutuvan energian osuus loppukulutuksesta vuonna 2015 oli 39,3 % (uusiutuvan energian direktiivin mukaisesti laskettuna, Eurostat).

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman tavoitteita ovat uusiutuvan energian osuuden lisääminen yli 50 prosenttiin loppukulutuksesta, omavaraisuuden kasvattaminen yli 55 prosenttiin, luopuminen hiilenkäytöstä energiantuotannossa, tuontiöljyn kotimaisen käytön puolittaminen sekä liikenteen uusiutuvien polttoaineiden osuuden nostaminen 40 prosenttiin; kaikki nämä vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi hallituskauden tavoite on, että Suomi saavuttaa 2020 ilmastotavoitteet jo vaalikauden aikana ja että verotuksella ohjataan kohti vähäpäästöisiä energialähteitä.

Kuten energiatehokkuusdirektiivi (EED) edellyttää, hallitus on asettanut tavoitteeksi taittaa energian loppukulutuksen kasvu energiatehokkuutta parantamalla niin, että vuonna 2020 kulutus on enintään 310 TWh (26,7 Mtoe). Energiatehokkuusdirektiivin toimeenpanemiseksi on laadittu energiatehokkuuslaki. Lisäksi on laadittu pitkän aikavälin strategia rakennusten energiatehokkuuden parantamiseksi ja valtion keskushallinnon rakennusten energiansäästösuunnitelma. Suomen energiatehokkuustoiminnan keskeisenä osana ovat valtion ja toimialojen (teollisuus, palvelualat, kunnat jne.) väliset energiatehokkuussopimukset. Ensimmäinen sopimuskausi oli 2008–2016 ja loppuvuodesta 2016 solmittiin uudet sopimukset kaudelle 2017–2025.

Tammikuussa 2017 valtioneuvosto antoi selonteon eduskunnalle *kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030*¹. Siinä linjataan toimia, joilla Suomi saavuttaa hallitusohjelmassa ja EU:ssa sovitut tavoitteet vuoteen 2030 ja etenee johdonmukaisesti kohti kasvihuonekaasupäästöjen vähentämistä 80–95 prosentilla vuoteen 2050 mennessä.

Kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa 2017 linjattuja toimia ja tavoitteita ovat:

- Suomi luopuu pienin poikkeuksin kivihiilen energiakäytöstä.
- Liikenteen biopolttoaineiden osuus nostetaan 30 prosenttiin sekä otetaan käyttöön 10 prosentin bionesteen sekoitevelvoite työkoneissa ja lämmityksessä käytettävään kevyeen polttoöljyyn.
- Tavoitteena on vähintään 250 000 sähkökäyttöistä ja 50 000 kaasukäyttöistä autoa.
- Sähkömarkkinoita kehitetään alueellisella ja eurooppalaisella tasolla.
- Sähkön kysynnän ja tarjonnan joustavuutta sekä järjestelmätason energiatehokkuutta lisätään. Kasvavaa huomiota kiinnitetään kuluttajien ja pienten yritysten aktivoimiseen energiatehokkuustoimin.
- Vuosille 2018–2020 valmistellaan teknologianeutraalit tarjouskilpailut, joiden pohjalta myönnetään tukea kustannustehokkaalle uusiutuvaan energiaan perustuvalle uudelle sähköntuotannolle.

¹ Valtioneuvoston selonteko kansallisesta energia- ja ilmastostrategiasta vuoteen 2030, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisu, Energia, 4/2017

- Uusiutuvan energian käyttöä lisätään niin, että sen osuus loppukulutuksesta nousee yli 50 prosenttiin 2020-luvulla.
- Uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden parantamiseksi tehdyt toimet nostavat energiaomavaraisuuden 55 prosenttiin energian loppukulutuksesta 2020-luvun loppuun mennessä.
- Uusiutuvan energian osuus liikenteessä ylittää selvästi hallitusohjelman tavoitteet.
- Tuontiöljyn kotimainen käyttö puolittuu tavoitellusti.

Päästökaupan ulkopuolisella sektorilla eli taakanjakosektorilla toteutetaan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmassa määriteltävät päästövähennystoimen vuoden 2030 päästövähennystavoitteen saavuttamiseksi. Suunnitelmaa on valmisteltu rinnan ilmasto- ja energiastrategian kanssa.

Kansallinen ilmastopaneeli asetettiin alkuvuodesta 2016 nelivuotiskaudelle, joka päättyy vuoden 2019 lopussa. Ilmastopaneelin toiminta edistää tieteen ja politiikan välistä vuoropuhelua ja vahvistaa ilmastopolitiikan valmistelun laajaa tietopohjaa.

4.4 Koulutustavoite

Suomi täyttää molemmissa koulutustavoitteissa EU:n yleistavoitteen. Koulutusta pyritään kuitenkin kehittämään kansallisista lähtökohdista.

Korkeakoulutus

Suomen korkeakoulutuksen suorittaneiden tavoiteosuus ikäryhmässä 30–34 vuotta on 42 %. Vuonna 2015 osuus oli 45,5 % ja vuonna 2016 (ennakkotieto) 45,6 %.

Korkeakoulujen valintamenettelyjä uudistetaan tukemaan siirtymää toisen asteen koulutuksesta. Aiempien tutkintotodistusten hyödyntämistä lisätään korkeakoulujen opiskelija-valinnoissa tavoitteena vähentää erillisten pääsykokeiden määrää. Lisäksi toisen asteen ja korkeakoulujen välistä yhteistyötä tiivistetään, jotta nuoret siirtyvät aiempaa nopeammin korkea-asteen opintoihin. Joustavia opintopolkuja, aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista ja digitaalisia oppimisympäristöjä lisätään, jotta opintojen suorittaminen loppuun helpottuu sekä työn ja opiskelun yhteensovittaminen on aiempaa paremmin mahdollista. Opetus- ja kulttuuriministeriö sopi korkeakoulujen kanssa näistä erilaisista työelämään siirtymistä nopeuttavista tavoitteista sopimuskautta 2017–2020 koskevissa neuvotteluissa vuonna 2016. Tavoitetta tuetaan suuntaamalla siihen korkeakoulujen strategiarahoitusta. Lisäksi hallitus päätti suunnata vuosina 2017 ja 2018 lisärahoitusta korkea-

koulutuksen kehittämiseen. Tällä rahoituksella lisätään korkeakoulujen yhteistyötä digitalisaation, opetuksen kehittämisen ja opiskelijalähtöisyyden näkökulmista.

Koulutuksen varhain keskeyttäneet

Koulunkäynnin varhain keskeyttäneiden osuus 18–24-vuotiaista oli vuonna 2016 8,7 % (9,2 % v. 2015). Miehillä varhain keskeyttäminen on yleisempää kuin naisilla (9,9 % vs. 7,5 %).

Uusi peruskoulu -ohjelma uudistaa peruskoulua 2020-luvulle. Tavoitteena on Suomi modernin ja innostavan oppimisen kärkimaana. Uudistuksessa on kolme osaa: uusi pedagogiikka, uudet oppimisympäristöt ja opetuksen digitalisaatio. Uudistusten tavoitteena on parantaa oppimistuloksia, vastata tulevaisuuden osaamistarpeisiin, uudistaa pedagogiikkaa kokeillen ja tehdä oppimisesta innostavaa läpi elämän.

Opettajien perus-, perehdyttämisen- ja täydennyskoulutusta uudistetaan osana uutta peruskoulua. Digitaalisten materiaalien ja uusien oppimisympäristöjen käyttöönottoa vauhditetaan digipedagogisella täydennyskoulutuksella. Opettajille tarjotaan mahdollisuus osaa- misperusteiseen täydennyskoulutukseen. Opettajankoulutusfoorumi on laatinut laajassa sidosryhmäyhteistyössä opettajankoulutuksen kehittämisohjelman.

4.5 Köyhyydentorjuntatavoite

Eurooppa-neuvostossa vuonna 2010 sovitun mukaisesti köyhyys- ja syrjäytymisriskissä olevien määrää arvioidaan kolmen indikaattorin eli suhteellisen köyhyysriskin, aineellisen puutteen ja kotitalouden vajaatyöllisyyden perusteella. Kun otetaan huomioon kaikki Eurooppa-neuvostossa päätetyt indikaattorit, köyhyys- tai syrjäytymisriski koskettaa Suomessa kaikkiaan noin 896 000 henkilöä. Pienituloisissa talouksissa on noin 634 000 henkilöä (edellisenä vuonna 674 000), vajaatyöllisissä talouksissa noin 439 000 jäsentä (edellisenä vuonna noin 416 000) ja aineellista puutetta kärsivissä talouksissa noin 120 000 jäsentä. Suomessa pienituloisiin lukeutuu myös opiskelijoita, joiden pienituloisuus on tilapäistä.

Köyhystavoitteen seuranta-aikana pienituloisten ja aineellista puutetta kärsivien määrä on laskenut, mutta vajaatyöllisissä kotitalouksissa olevien määrä on kasvanut. Vuonna 2015 Suomessa oli noin 411 400 pitkittyneesti pienituloista eli 7,7 % koko väestöstä. Määrä on vuodesta 2011 lähtien ollut laskussa. Pitkäaikaisesti pienituloisia on kuitenkin selvästi enemmän kuin 2000-luvun alussa.

Vuoden 2017 alussa perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyivät kunnilta Kansaneläkelaitoksen hoidettaviksi. Uudistuksella tavoitellaan sitä, että perustoimeentulotukea hakevat asiakkaat olisivat keskenään mahdollisimman yhdenvertaisessa asemassa. Perustoimeentulotuen toimeenpanon siirron vaikutusten arviointia hyödynnetään jatkossa toimeentulotuen kehittämisessä.

Eriyksen vaikeaan työmarkkina-asemaan joutuneille ikääntyneille pitkäaikaistyöttömille maksetaan eläketukea 1.6.2017 alkaen. Eläketukea voivat hakea 60 vuotta täyttäneet, viisi vuotta lähes yhtäjaksoisesti työttömänä olleet henkilöt. Eläketuki on määrältään täyden takuueläkkeen suuruinen eli 760,26 euroa kuukaudessa vuoden 2017 tasossa. Kun otetaan huomioon muutosten vaikutus asumistukeen ja verotukseen, keskimääräisen eläketuen saajan nettotulot lisääntyvät noin 200 eurolla kuukaudessa. Eläketukea maksetaan korkeintaan kansaneläkelain mukaiseen vanhuuseläkeikään eli 65 vuoden ikään saakka. Arvioiden mukaan vuonna 2017 eläketukea maksetaan noin 5 300 henkilölle kuukaudessa.

Julkisen talouden sopeuttamiseksi kansaneläkeindeksiä alennettiin 0,85 prosentilla vuoden 2016 tasosta. Muutos vaikuttaa kansan- ja takuueläkkeisiin sekä muihin kansaneläkeindeksiin sidottuihin etuuksiin, joita ovat muun muassa vammaisetuudet, työttömyysturvan peruspäiväraha, työmarkkinatuki ja lapsikorotus. Lapsilisien yksinhuoltajakorotus säilytettiin vuoden 2016 tasolla, mutta muutoin lapsilisiä alennettiin 0,91 prosentilla. Toimeentulotuen perusosaan tehtiin normaali indeksitarkistus; sitä korotettiin 0,4 % vuonna 2017.

Vuoden 2017 alusta nuoren kuntoutusrahan ja Kelan ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan vähimmäismäärä korotettiin takuueläkkeen tasolle. Muutoksella edistetään osatyökykyisten työllistymistä ja turvataan kuntoutuksen toteutuminen.

Yleisen asumistuen menojen kasvun hillitsemiseksi asumistuessa hyväksytyt enimmäisasumismenot ei ole korotettu vuosina 2015–2017. Opiskelijat siirtyvät yleisen asumistuen piiriin 1.8.2017 alkaen. Tämä tarkoittaa, että asumistuki kohdentuu nykyistä harvemmillä opiskelijoille ja niille, joilla on suuret asumismenot suhteessa tuloihin. Uudistuksen jälkeen opiskelijat ovat asumistuen suhteen yhdenvertaisessa asemassa muiden pienituloisten kanssa.

Perustulokokeilu alkoi 1.1.2017. Kokeilussa 2 000 iältään 25–58-vuotiasta työtöntä saa perustuloa 560 euroa kuussa ilman ehtoja tai tarveharkintaa. Kokeilu kestää 2 vuotta. Perustulokokeilun avulla pyritään selvittämään, miten sosiaaliturvaa voitaisiin muuttaa työhön kannustavaksi ja vastaamaan paremmin työelämän muutoksiin. Samalla pyritään yksinkertaistamaan etuusjärjestelmää. Hallitus on tilannut myös osallistavan sosiaalitur-

van selvityksen, joka julkistettiin helmikuussa 2017. Mahdollisia jatkotoimia pohditaan keväällä. Tutkimusryhmän raportissa tarkastellaan, miten nykyistä sosiaaliturvajärjestelmää, erityisesti työttömyysturvaa ja aikuissosiaalityötä, voitaisiin käyttää nykyistä laajemmin työttömien osaamisen kehittämiseen, työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäisemiseen ja työllistymiskynnyksen alentamiseen.

5 EU-rahastot

Kumppanuussopimus on kaikki Euroopan rakenne- ja investointirahastojen (ERI) toimenpiteet, tulokset ja yhteensovituksen kokoava puiteasiakirja. Se on laadittu niiden strategisten tavoitteiden ja avainhaasteiden pohjalta, jotka asetetaan Eurooppa 2020 -strategiassa, sen kansallisessa toimenpideohjelmassa ja neuvoston maakohtaisissa suosituksissa. Kumppanuussopimus hyväksyttiin lokakuussa 2014 ja siinä huomioitiin neuvoston vuoden 2014 ohjausjakson yhteydessä antamat maakohtaiset suositukset seuraavien haasteiden osalta: tutkimus- ja innovaatioperustan laajentaminen, harvaan asuttujen alueiden yritysten heikompi kilpailukyky ja palveluiden väheneminen, työttömyys (erityisesti nuoret, ikääntyvät ja pitkäaikaistyöttömät), muuttuvat osaamistarpeet ja joustavat siirtymät koulutus- ja työurilla, työelämästä syrjäytyminen sekä hyvinvointi- ja terveyserojen ja eriarvoistumisen kasvu.

Vuonna 2016 Suomelle annetuista maakohtaisista suosituksista osa kohdistuu toimintaan, jota voidaan tukea ERI-rahastoista. Voidaan esimerkiksi tukea aktiivisia työmarkkina-toimenpiteitä, myös maahanmuuttajataustaisille ihmisille, sekä toteuttaa toimenpiteitä, joilla vähennetään alueellista ja osaamiseen liittyvää kysynnän ja tarjonnan kohtaamattomuutta. Rahastojen avulla voidaan lisäksi edistää yrittäjyyttä ja investointeja. Kaiken kaikkiaan voidaan arvioida runsaan 70 % EAKR-rahoituksesta ja n. 80 % ESR-rahoituksesta kohdistetun suoraan maakohtaisiin suosituksiin liittyviin hankkeisiin. ERI-rahastoihin kuuluvat myös Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto (maaseuturahasto) ja Euroopan meri- ja kalatalousrahasto (EMKR). Näiden osuus maakohtaisten suositusten hoitamisesta on kuitenkin pienempi.

Suomessa käynnistettiin vuonna 2016 EU:n pk-yritysaloitteen toimeenpano takausohjelmalla, jonka 40 milj. euron rahoituksesta puolet on lähtöisin EAKR:sta. Tavoitteena on EU2020-strategian mukaisesti parantaa pk-yritysten kilpailukykyä ja mahdollisuuksia osallistua kasvuun kansainvälisillä markkinoilla ja innovointiprosesseissa.

6 Institutionaaliset asiat ja sidosryhmien osallistuminen

6.1 Kansallisen uudistusohjelman valmistelu ja sidosryhmien osallistuminen

Suomen perustuslaissa säädetään EU:ssa tehtävien päätösten kansallisesta valmistelusta. Säädösten mukaan hallitus vastaa EU-asioiden kansallisesta valmistelusta ja päättää niihin liittyvistä Suomen toimenpiteistä.

EU-asiat valmistellaan toimivaltaisissa ministeriöissä, tarvittaessa yhteistyössä ministeriöiden kesken, ja koordinoidaan EU-asioiden yhteensovittamisjärjestelmässä eli EU-asioiden komitean alaisissa jaostoissa ja tarvittaessa EU-ministerivaliokunnassa.

Perustuslain mukaan eduskunnalla on laajat oikeudet saada tietoja EU-asioista. Säädösten tarkoituksena on varmistaa eduskunnan mahdollisuus vaikuttaa EU:ssa tehtävien päätösten sisältöön. Eduskunta osallistuu kansalliseen kannanmuodostukseen koko EU:ssa tapahtuvan valmistelu- ja neuvotteluprosessin ajan. Eduskunnan näkemykset ovat lähtökohta hallituksen toiminnalle EU:ssa.

Eduskunta on osallistunut eri neuvostokokoonpanojen ja Eurooppa-neuvoston valmisteluun komission 2016 kasvuselvityksen ja eurooppalaisen ohjausjakson osalta. Kansallinen uudistusohjelma esitellään eduskunnalle. Ohjelma esitellään EU-menettelyjen yhteydessä myös työmarkkinajärjestöille.

Suomen kansallinen uudistusohjelma on ollut lausuttavana EU1-jaostossa (Talouspolitiikan koordinointi ja kansainväliset rahoituskysymykset) 11.4.2017. EU1-jaostossa ovat edustettuina eri hallinnonalat, työmarkkinajärjestöt, Suomen Pankki ja keskeiset talouden tutkimuslaitokset.

Kansallinen uudistusohjelma on esitelty EU-ministerivaliokunnassa 21.4. ja valtioneuvoston yleisistunnossa 27.4.

Kansallisen uudistusohjelman valmistumisesta on tiedotettu eduskuntaa E-kirjeellä 27.4.

6.2 Sidosryhmien osallistuminen keskeisten uudistushankkeiden valmisteluun

Suomalaiseen lainsäädännön valmistelun laatua ja mm. sidosryhmien kuulemista on arvioitu varsin kattavasti (tarkemmin VTV:n selvitys 3/2013). Suomessa on perinteisesti kuultu laajasti eri tahoja siinä vaiheessa, kun lainvalmistelu on jo tuottanut säädösehdotuksen. Kritiikkiä on tullut siitä, että usein lausuminen pitkälle viimeistellyistä säädösesityksistä ei ole ollut vaikuttavaa. Sittemmin perustettu Lainsäädännön Arviointineuvosto on osaltaan korjannut tätä puutetta. Mutta selvitysten perusteella Suomella on ollut haasteita sidosryhmien osallistamisessa säädösehdotuksen valmisteluvaiheessa. Saadun palautteen pohjalta tähän on reagoitu ja suurten uudistusten valmistelussa hyödynnetään laajasti eri sidosryhmien asiantuntemusta. Tyypillisesti lähinnä nopealla tahdilla valmisteltavat budjettilait sekä luonteeltaan salaiset asiat valmistellaan suppeamman asiantuntijajoukon toimesta.

STM:llä ja VM:llä on yhteinen virkamiesohjausryhmä ja projektiryhmä valmistelemassa sote-uudistusta ja aluehallintouudistusta. Ryhmien tehtävänä on valmistella ja toteuttaa sote-uudistus rahoitusratkaisuihin sekä siihen liittyvä maakuntien perustaminen. Projektiryhmän alaisuudessa toimii eri asiakokonaisuuksia valmistelevia ryhmiä. Ne ovat valmistelleet mm. aluejakoja, järjestämis- ja voimaannpanolakia, maakuntalakia ja rahoitussäännöksiä. Hankkeella on myös parlamentaarinen seurantar ryhmä.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta valmistellaan samanaikaisesti maakuntauudistuksen kanssa. Uudistukset ovat valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteisiä ja niitä valmistellaan laajamittaisessa sote- ja maakuntauudistus -hankkeessa. Sosiaali- ja terveysministeriön sekä valtiovarainministeriön lisäksi uudistukseen osallistuvat keskeisesti oikeusministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, sisäministeriön, maa- ja metsätalousministeriön, ympäristöministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön edustajat.

Lisäksi uudistuksen eri valmisteluryhmissä on, kunkin ryhmän tehtäväalasta riippuen, jäseniä ja asiantuntijoita muun muassa Suomen Kuntaliitosta, maakuntien liitoista, Kansaneläkelaitokselta, Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselta, valtion taloudellisesta tutkimuslaitoksesta (VATT), Sitrasta, Valvirasta, Tilastokeskuksesta, valtiokonttorista, eläketurvakes-

kuksesta, työmarkkinajärjestöistä (sekä työnantaja- että työntekijäjärjestöjen edustus), sosiaali- ja terveysalan kattojärjestö SOSTE ry:stä, yliopistoista, opiskelijajärjestöistä ja yksityiseltä sektorilta sekä sosiaali- ja terveysalan palveluntuottajien edustajia. Kuntatalouden ja –hallinnon neuvottelukunta (Kuthanek) käsittelee kaikki kuntia koskevat lakihankkeet.

Uudistuksen toimeenpanon valmistelussa ovat alueellisissa valmisteluryhmissä mukana myös kuntien ja sairaanhoitopiirien sekä sosiaalihuollon, maakuntien liittojen, työ- ja elinkeinopalvelujen sekä muiden alojen edustajia, joiden tehtävät siirtyvät uudistuksessa maakuntien vastuulle. Sote- ja maakuntaudistuksen toimeenpanon valtakunnallisessa yhteistyöryhmässä on edellä mainittujen lisäksi edustajia myös työmarkkinajärjestöistä.

Kaupan suuryksikkösääntelyn joustavoittamiseen ja osittaiseen purkamiseen tähtäävän hallituksen esityksen (HE 251/2016) valmistelua ohjaamaan asetettiin työryhmä, jossa oli edustettuna ympäristöministeriö, Rakli ry, Kaakkois-Suomen ELY-keskus, Kuntaliitto, Rakennusteollisuus RT, Helsingin seudun kauppakamari, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry, Kaupan liitto ja Suomen Luonnonsuojeluliitto SLL ry. Luonnoksesta hallituksen esitykseksi pyydettiin lausunnot kesällä 2016. Lisäksi valmistelussa järjestettiin sidosryhmätilaisuuksia.

Liikennejärjestelmä ja sen uudistaminen koskettaa kaikkia yhteiskunnan tasoja. Liikennepalvelut ovat tärkeitä yksittäiselle kansalaiselle ja elinkeinoelämälle, mutta myös viranomaisille, joiden vastuulla on julkisesti rahoitettujen liikennepalvelujen järjestäminen tai kehittäminen. Tämän vuoksi hanke haluttiin toteuttaa vahvasti sidosryhmiä osallistaen. Liikennekaari-säädöshankkeessa valmisteltiin uutta, digitalisaatiota hyödyntävää ja sitä tukevaa, kaikki liikennemuodot kattavaa lakia, jonka eduskunta on sittemmin nimennyt liikenteen palveluista annetuksi laiksi. Hankkeen ensimmäinen vaihe jaettiin kolmeen laajempaan teemaan (markkinat, palvelut ja tieto) ja näitä teemoja kehittämään perustettiin kolme työryhmää, jotka olivat avoimia kaikille kiinnostuneille. Teemakohtaisia sidosryhmätilaisuuksia oli mahdollista reaaliaikaisesti seurata verkossa, ja samalla myös kysyä ja kommentoida anonyymisti. Sidosryhmätilaisuuksien tallenteet olivat tilaisuuksien jälkeen nähtävillä liikenne- ja viestintäministeriön verkkosivuilla, ja niitä onkin sangen laajasti katsottu.

Työn seuraamista varten asetettiin myös seurantaryhmä, jossa sidosryhmät (alan toimijat, asiakkaat, eri järjestöt, julkiset tahot) ovat olleet laajasti edustettuina. Hankkeen virkamiesvalmistelijat kävivät myös ahkerasti eri tilaisuuksilla ja erilaisilla foorumeilla esittelemässä hankkeen tavoitteita ja pohdinnassa olevia uudistuksia. Keskeisten sidosryhmien kanssa käytiin erillisneuvotteluja. Kansalaisia pyrittiin tavoittamaan myös mm. ministerin facebook-chatin kautta. Liikenteen palveluista annetun lain ensimmäinen vaihe valmisteltiin nopealla aikataululla, mikä edellytti joustavuutta prosessin eri vaiheissa. Laki liikenteen

palveluista oli myös ensimmäinen hanke, jonka valtioneuvoston asettama uusi lainsäädännön arviointineuvosto otti tarkasteltavakseen.

Kilpailukykysojpmuksesta hallitus neuvotteli työmarkkinajärjestöjen kanssa. Työllisyyttä edistävästä uudistushankkeista keskustellaan säännöllisesti työmarkkinaosapuolten kanssa. Muissa uudistuksissa tehdään yhteistyötä työmarkkinajärjestöjen, kunnallisten ja alueellisten toimijoiden, yliopistojen ja tutkimuslaitosten sekä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa valmistelun eri vaiheessa uudistuksen sisällöstä riippuen.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

Telefaksi 09 160 33123

www.vm.fi

ISSN 1797-9714 (nid)

ISBN 978-952-251-849-1 (nid)

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-251-850-7 (pdf)

Huhtikuu 2017